

Mai jos se află secțiunea privind reglementarea și cele mai bune practici destinate prevenirii și diminuării fenomenului violenței școlare – secțiune parte a „Ghidului practic de aplicare a medierii și practicilor restaurative în mediul educațional”. Ghidul a fost realizat în cadrul proiectului “Calitate în educație prin mediere și practici restaurative”, implementat de Fundația Centrul de Resurse Juridice (CRJ) în parteneriat cu Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului (MECTS) în perioada noiembrie 2010 – decembrie 2012, cofinanțat prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

4. Regulamentele școlare

4.1 Reglementarea, în complementaritate cu cele mai bune practici

Abordarea conflictului și violenței în școală prin centrarea acestuia pe educație, în spiritul civismului democratic – toleranță și respect pentru alteritatea culturală, respectarea drepturilor omului, gestionarea pacifistă a conflictelor, valorizarea persoanei și nonviolentei – privilegiază indiscutabil găsirea, dezvoltarea și diseminarea celor mai bune practici restaurative și de mediere. Strategia Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului cu privire la reducerea fenomenului de violență în unitățile de învățământ preuniversitar¹, precum și Strategia corelativă a Inspectoratului Școlar al Municipiului București, asumă ele însele această perspectivă. Cele două strategii și pașii făcuți în implementarea lor, dar și parteneriatul pe care proiectul de față l-a realizat cu MECTS și cu mai multe unități de învățământ au arătat și arată cât de importantă este fiecare bună practică identificată și diseminată în cadrul sistemului educațional. Informarea și asistența continuă, intervenția oportună, formarea, consilierea și medierea, parteneriatul cu mass-media și organizațiile neguvernamentale, diseminarea bunelor practici etc au nevoie de inițiativă și de inventivitate mai mult decât de reglementări. Abordarea complexă – multidisciplinară, multipartită etc – a fenomenului violenței școlare se impune ca o consecință directă a complexității acestui fenomen, dată în principal de tipurile și formele de manifestare a acestui fenomen².

Profesioniștii în educația pentru rezolvarea conflictelor în școli insistă asupra faptului că de multe ori „Strategiile și planurile disciplinare din școli se bazează nu pe reguli, ci pe pedepse” și că „Asemenea programe sunt de fapt create mai mult pentru a obține complianța elevilor la așteptările comportamentale impuse decât pentru a-i învăța comportamente responsabile și de satisfacere a nevoilor.”³ Din această perspectivă, un cadru normativ adecvat – clar și logic, dar și continuu deschis feed-back-ului unei experiențe tot mai bogate cu fiecare zi – trebuie să faciliteze și să se afle în complementaritate cu bunele practici. Definirea clară și logică a comportamentelor acceptabile și inacceptabile reduce confuzia asupra regulilor, asupra problemelor de aplicare uniformă a acestora și înclinația de a risca comportamente deviate.

În conformitate cu dispozițiile Legii educației naționale nr 1/2011 (art 80 alin 2), MECTS, împreună cu Consiliul Național al Elevilor și organizațiile guvernamentale și nonguvernamentale reprezentative, elaborează Statutul cu privire la drepturile și îndatoririle elevilor, iar în baza acestuia unitățile de învățământ își elaborează regulamentul propriu. Prin ordin al MECTS, se aprobă de asemenea un „regulament-cadru”, în conformitate cu care inspectoratele școlare (consiliile lor de administrație) elaborează și aprobă un regulament propriu de funcționare (art 95 alin 3 din Lege). Reglementările menționate se impune să îndeplinească și ele cerințele de calitate ale oricărui act normativ, inclusiv în considerarea faptului că unele acte administrative emise în temeiul acestor reglementări pot fi contestate în cadrul procedurilor judiciare de

¹ Aprobata prin Ordinul ministrului Educației, Cercetării și Tineretului nr 1409/2007

² A se vedea Luminița Tășica și Ecaterina Balica, „Raport privind exemplele europene de practici restaurative în combaterea și prevenirea violenței școlare”, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului și Centrul de Resurse Juridice, 2011

³ Richard J Bodine, Donna K. Crawford, „Manualul educației pentru rezolvarea conflictelor - Un ghid pentru formarea programelor de calitate în școli”, National Institute for Dispute Resolution

contencios administrativ⁴. În consecință, cerința de calitate și previzibilitate a actului normativ presupune (inclusiv în înțelesul jurisprudenței constante a Curții europene a drepturilor omului⁵) ca o normă „să fie redactată cu suficientă precizie, în așa fel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie, poate apela la consultanță de specialitate – să își corecteze conduita.”

Asemeni strategiilor și planurilor adoptate la nivelul MECTS și al unităților de învățământ, legislația care vizează prevenirea conflictelor și violenței în școli se impune de asemenea să se fundamenteze pe normele tratatelor internaționale la care România este parte în materia drepturilor copiilor și tinerilor, pe prevederile constituționale și legale corelative. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului⁶ prevede (art 28 paragr 2) că „Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura aplicarea măsurilor de disciplină școlară într-un mod compatibil cu demnitatea copilului ca ființă umană și în conformitate cu prezenta Convenție” – iar această normă este, în sistemul nostru constituțional, una de aplicare directă⁷. La rândul ei, Rezoluția Adunării Parlamentare a Consiliului Europei 1.530 (2007) privind copiii victime: eradicarea oricăror forme de violență, exploatare și abuz cere statelor membre ale Consiliului Europei să „consolideze și să dezvolte strategii și politici naționale care vizează protecția drepturilor copiilor”, respectiv să „elaboreze planuri de acțiune la nivel local și național pentru a elimina violența, exploatarea și abuzul copiilor, în special în cadrul familiei, la școală, în instituțiile de îngrijire și în comunitate” (paragrafele 14.1 și 16.1). În sfârșit, Carta socială europeană revizuită (1996), cere statelor să protejeze copiii și tinerii împotriva violenței (art 17).

Fundamentarea pe legislația internă specială se impune să vizeze cadrul normativ care de asemenea prezervă drepturile copilului. Cu titlu de exemplu, apreciem ca fiind relevante prevederile Legii nr 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului prin care este stabilit că:

- „Respectarea și garantarea drepturilor copilului se realizează” (inclusiv) „conform următoarelor principii: „respectarea demnității copilului; ascultarea opiniei copilului și luarea în considerare a acesteia, ținând cont de vârsta și de gradul său de maturitate (art 6 lit g și h)”;

- „Copilul are dreptul la respectarea personalității și individualității sale și nu poate fi supus pedepselor fizice sau altor tratamente umilitoare ori degradante. Măsurile de disciplinare a copilului nu pot fi stabilite decât în acord cu demnitatea copilului, nefiind permise sub nici un motiv pedepsele fizice ori acelea care se află în legătură cu dezvoltarea fizică, psihică sau care afectează starea emoțională a copilului” (art 28);

- „În cadrul procesului instructiv-educativ copilul are dreptul de a fi tratat cu respect de către cadrele didactice, de a fi informat asupra drepturilor sale, precum și

⁴ Cu titlu de exemplu, sancțiunea exmatriculării din toate unitățile de învățământ, fără drept de reînscrisere pentru o perioadă de timp, poate fi contestată în conformitate cu dispozițiile Legii contenciosului administrativ nr 554/2004 (art 134 din Regulamentul de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar, aprobat prin Ordinul ministrului Educației și Cercetării nr 4.925/2005).

⁵ Se pot vedea, între altele, hotărârile CEDO în cauzele Rotaru (2000) și State-Viașu (2008) împotriva României.

⁶ Ratificată de România prin Legea nr 18/1990

⁷ În conformitate cu art 11 alin (2) din Constituția României, „Tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern.”

asupra modalităților de exercitare a acestora. Pedepsele corporale în cadrul procesului instructiv-educativ sunt interzise” (art 48 alin 2).

În sfârșit, reglementarea – iar mai înaintea ei strategia și planificarea – presupun inclusiv stabilirea cu acuratețe a misiunilor și obiectivelor pe care își propune să le asume efortul de prevenire și diminuare a fenomenului violenței în mediul educațional. În această ordine de idei este esențial, așa cum s-a arătat⁸, să se răspundă întrebării „*Ce poate să facă școala pentru ca acei copii cu comportamente categorisite ca (potențial) violente, să fie altfel? Pentru aceasta cred că școala ar trebui să definească mai întâi acest <altfel> spunând, în termeni de viziune și de ideal educațional, ce fel de om vrea școala noastră să dea societății, ce <valoare adaugată> întoarce societății educația.*”

4.1.1 Reglementări ale Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului privind organizarea și funcționarea insușiilor de învățământ preuniversitar

În conformitate cu dispozițiile Legii nr 1/2011, MECTS, împreună cu Consiliul Național al Elevilor și organizațiile guvernamentale și nonguvernamentale reprezentative, „*elaborează un statut în care sunt prevăzute drepturile și îndatoririle elevilor, care se aprobă prin ordin al ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului*” (art 80 alin 2); același text al Legii prevede că pe baza acestui „*statut*” fiecare unitate de învățământ „*își elaborează regulamentul școlar propriu*”. De asemenea, prin art 95 alin (3) al Legii nr 1/2011 (privind atribuțiile Inspectoratelor școlare județene și ale Inspectoratul Școlar al Municipiului București) este prevăzut că funcționarea Inspectoratelor „*se realizează în baza unui regulament propriu, elaborat și aprobat de consiliul de administrație, conform regulamentului-cadru aprobat prin ordin al ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului*”.

Prin art 361 alin 6 al Legii educației a fost stabilit că Statutul privind drepturile și îndatoririle elevilor (în baza căruia unitățile de învățământ urmau să-și elaboreze regulamentele proprii) trebuia aprobat „*în termen de 8 luni de la intrarea în vigoare a prezentei Legi*” (deci până la data de 10 octombrie 2011).

În ceea ce privește Statutul drepturilor și îndatoririlor elevilor și, corelativ, Regulamentul de organizare și funcționare al unității de învățământ, se impune semnalată (pentru o viitoare amendare) o lacună a Legii nr 1/2011 în sensul că printre cele 12 atribuții legale ale consiliului de administrație al unității de învățământ stabilite prin art 96 alin (7) lit a) – l) nu este prevăzută și aceea de aprobare a regulamentului de organizare și funcționare al unității de învățământ (astfel cum această atribuție rezultă implicit în sarcina consiliului de administrație din textul art 97 alin (2) lit) d din Lege, statuând cu privire la atribuțiile directorului unității de învățământ: „*propune spre aprobare consiliului de administrație regulamentul de organizare și funcționare al unității de învățământ*”.

Apreciem că actuala reglementare în materia organizării și funcționării unităților școlare – Regulamentul de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar aprobat prin OMEC nr 4.925/2005 – constituie un cadru normativ numai în parte adecvat

⁸ Prof Monica Vanda Munteanu, „*Educația românească are o politică antiviolență. Ce facem cu ea?*”, noiembrie 2012

tratării fenomenului violenței și conflictelor în școli⁹. Această situație este în principal consecința faptului că Regulamentul-cadru și, pe baza acestuia, regulamentele unităților de învățământ, au fost adoptate anterior Strategiei naționale antiviolență iar, ulterior, acestea nu au integrat viziunea Strategiei naționale. De asemenea, modul în care sunt reglementate „drepturile” și „îndatoririle” elevilor, de exemplu, precum și „recompensele” și „sanctiunile” ce pot fi aplicate acestora constituie un instrument cu o eficiență limitată în prevenirea și diminuarea fenomenului violenței în școli. În consecință, apreciem că este necesar ca deficiențele semnalate să fie avute prioritar în vedere la elaborarea de către MECTS a statutului drepturilor și îndatoririlor elevilor, printr-o consultare cât mai substanțială cu organizațiile guvernamentale și nonguvernamentale reprezentative, respectiv cu organizația națională a elevilor. Apreciam ca fiind în general adecvată reglementarea organizării și funcționării consiliilor de administrație ale școlilor, care asigură participarea elevilor și părinților la actul decizional vizând inclusiv măsurile luate pentru prevenirea conflictelor și violenței din unitățile de învățământ. În adoptarea noilor reglementări, considerăm utilă valorificarea cadrului normativ care, mai ales din practică, și-a dovedit viabilitatea. În același timp, însă, noile reglementări se impun adoptate în acord cu noua organizare a unităților școlare stabilită prin actuala Lege a educației. Cu titlu de exemplu, în timp ce actualul Regulament-cadru a fost adoptat având în vedere o anumită componentă a consiliilor de administrație ale unităților de învățământ preuniversitar, prevăzută de vechea Lege a învățământului, nr 84/1995 (art 145 alin 6: „*director, director adjunct, reprezentantul consiliului local, reprezentantul primarului, reprezentanți ai părinților, 1-5 reprezentanți ai cadrelor didactice, reprezentantul agenților economici și un reprezentant al elevilor, pentru ciclul secundar superior*”), la adoptarea noilor regulamente ale unităților de învățământ va fi necesar să se aibă în vedere noua componentă a acelorași consilii, stabilită prin art 96 din actuala Lege a educației (în principal: directorul și directorul, alte 4 cadre didactice, un reprezentant al primarului, 2 reprezentanți ai consiliului local și 2 reprezentanți ai părinților).

Cu privire la această nouă componentă a consiliilor de administrație, recomandăm MECTS să analizeze posibilitatea amendării actualei Legi a educației în sensul includerii în componența consiliilor de administrație a școlilor și a 1 sau 2 reprezentanți ai elevilor, pentru ciclul secundar superior. Propunerea are în vedere în principal asigurarea participării elevilor, prin reprezentanții lor, la luarea deciziilor care îi privesc inclusiv cu privire la prevenirea și managementul conflictelor în școli. Ea ține de asemenea cont de fundamentarea de către MECTS a Strategiei proprii de reducere a fenomenului de violență în unitățile de învățământ preuniversitar, Strategie care include între modalitățile de implementare și „*consultarea tuturor actorilor de la nivelul școlii (elevi, cadre didactice, părinți) în definirea și aplicarea prevederilor Regulamentului intern*”, respectiv „*operaționalizarea conținutului*” (Regulamentului intern) „*la nivelul activității didactice concrete, prin negocieri directe între profesor și elev*”. În opinia autorilor, din considerentele precizate, prevederea cuprinsă în art 96 alin (3) din Lege – potrivit cu care „*un reprezentant al elevilor participă, de regulă, cu statut de observator la ședințele consiliului de administrație*” – nu este de natură să asigure o participare reală a elevilor la deciziile privitoare la prevenirea și reducerea fenomenului de violență în școli.

⁹ În context, considerăm ca fiind justificată inclusiv aprecierea că „*Puține articole ale Regulamentului sunt dedicate reglementării aspectelor de conflict posibil în spațiul școlar și încă și mai puține fenomenului violenței propriu-zis.*” (Luminița Tăsica și Ecaterina Balica, „*Raport: Analiza de context privind violența din unitățile de învățământ din Regiunea București-Ilfov*”, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului și Centrul de Resurse Juridice, 2011)

Considerăm că soluția pe care o propunem este de asemenea aptă să dea o mai mare eficiență principiului „*ascultării opiniei copilului și luarea în considerare a acesteia*”, astfel cum acest principiu este consacrat prin Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, respectiv prin Legea nr 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului (art 6 lit h). Astfel cum a fost precizat mai sus, în conformitate cu dispozițiile Legii educației naționale nr 1/2011 (art 80 alin 2), MECTS elaborează Statutul cu privire la drepturile și îndatoririle elevilor (pe baza căruia unitățile de învățământ își elaborează regulamentul propriu) „*împreună cu Consiliul Național al Elevilor*”. În considerarea textului legal citat, apreciem că rezultă cu evidentă obligația unităților școlare de a proceda în mod asemănător în procesul de elaborare și adoptare a reglementărilor proprii (în principal a regulamentului intern) referitoare la drepturile și îndatoririle elevilor, la procedurile de ascultare a opiniei elevilor etc.

Cu privire la dispozițiile art 96 alin (1) teza a II-a din Lege, în conformitate cu care în exercitarea atribuțiilor lor „*consiliile de administrație conlucrează cu comitetul de părinți*”, întrucât actul normativ nu precizează modalitatea practică în care urmează să se realizeze „*conlucrarea*” cu „*comitetul de părinți*”, rezultă că stabilirea acestei modalități practice se impune a fi făcută prin noile regulamente ale școlilor, ce urmează să fie adoptate în baza Statutului drepturilor și îndatoririlor elevilor. Autorii studiului recomandă MECTS ca, în scopul unei reglementări și practici unitare la nivelul învățământului preuniversitar, să analizeze posibilitatea ca aspectele menționate să fie legiferate mai întâi prin Statutul drepturilor și îndatoririlor elevilor.

Referitor la adoptarea viitoare a Statutului drepturilor și îndatoririlor elevilor, în baza cărora vor fi adoptate regulamentele fiecărei școli – reglementare ulterioară Strategiei MECTS de reducere a fenomenului de violență în unitățile de învățământ preuniversitar, aprobată în anul 2007 – apreciem că se impune ca și prin această reglementare să se asume cerința cuprinsă în Strategia MECTS ca regulamentele de organizare și funcționare a învățământului preuniversitar (i.e. Statutul privind drepturile și îndatoririle elevilor, respectiv regulamentele de la nivelul inspectoratelor școlare și unităților de învățământ) să devină „*mijloace reale de prevenire a violenței în școli*”¹⁰. Sub acest aspect este necesar ca noile reglementări să includă prevederi prin care toți actorii implicați în procesul educațional să contribuie, potrivit atribuțiilor și rolului propriu, la prevenirea și combaterea conflictelor și violenței în școală. Un exemplu este cel al atribuțiilor „*comitetului de părinți*”. Prin actualul Regulament-cadru (art 47) sunt stabilite atribuțiile acestui organism, fără însă ca printre acestea să se regăsească și contribuția la prevenirea conflictelor și violenței – cum ar putea fi consultarea acestui organism de către unitatea de învățământ și/ sau dirigintele clasei în prevenirea și diminuarea fenomenului violenței. Cu privire la Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a inspectoratelor școlare, autorii semnaleză faptul că acesta nu integrează niciuna dintre funcțiile importante stabilite inspectoratelor școlare prin Strategia MECT în scopul prevenirii și diminuirii fenomenului violenței în școli. Cu titlu de exemplu, în Regulamentul-cadru nu se regăsește niciuna dintre atribuțiile inspectoratelor școlare privind: elaborarea planurilor proprii pentru reducerea fenomenului violenței în mediul școlar; coordonarea activităților de prevenire și combatere a violenței în mediul

¹⁰ La data de 5 octombrie 2011, ulterior intrării în vigoare a Legii educației naționale nr 1/2011, MECTS a aprobat, prin Ordinul nr 5.530 (publicat în în Monitorul Oficial, Partea I nr 738 din 20 octombrie 2011), Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a inspectoratelor școlare. Autorii apreciază că se impune amendarea acestui Regulament în sensul recomandărilor cuprinse în secțiunea prezentă.

educațional, la nivel județean/al municipiului București; monitorizarea și evaluarea modului de aplicare a planurilor proprii pentru reducerea fenomenului violenței în mediul școlar; constituirea și funcționarea, la nivelul inspectoratelor școlare județene/ al municipiului București, prin decizia inspectorului școlar general, comisiei pentru prevenirea și combaterea violenței în mediul școlar (punctul II.B din Strategia națională). În consecință, se impune amendarea în sensul precizat al actualului Regulament-cadru. CRJ apreciază că în același sens se impune analizată posibilitatea amendării viitoare chiar a Legii educației naționale, în scopul asigurării unui cadru normativ și instituțional primar adecvat implementării la nivelul învățământului preuniversitar al Strategiei naționale de prevenire și diminuare a fenomenului violenței.

4.1.2 Regulamentele unităților de învățământ

Cu privire la adoptarea regulamentelor proprii ale unităților de învățământ se impun coroborate două texte ale Legii nr 1/2011. Astfel, prin art 80 alin (2), citat și mai sus, este stabilit că *„Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, împreună cu Consiliul Național al Elevilor și organizațiile guvernamentale și nonguvernamentale reprezentative, elaborează un statut în care sunt prevăzute drepturile și îndatoririle elevilor, care se aprobă prin ordin al ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului. În baza acestui statut, fiecare unitate de învățământ își elaborează regulamentul școlar propriu”*. De asemenea, art 97 alin (2) lit d), statuând cu privire la atribuțiile directorului unității de învățământ, prevede că acesta *„propune spre aprobare consiliului de administrație regulamentul de organizare și funcționare al unității de învățământ”*.

Astfel cum s-a arătat, cu privire la regulamentele unităților de învățământ Legea educației naționale conține în principal prevederi referitoare la procedura de elaborare și adoptare a acestora (în special în sensul că regulamentele se elaborează pe baza *„statutului în care sunt prevăzute drepturile și îndatoririle elevilor”*, statut aprobat prin ordin al MECTS. Norme complementare Legii nr 1/2011 referitoare la cuprinsul regulamentelor se regăsesc în Strategia MECTS cu privire la reducerea fenomenului de violență în unitățile de învățământ (Cap II lit A). Astfel, Strategia enunță mai întâi obiectivul său fundamental în această materie, acela al *„transformării regulamentului intern, specific fiecărei școli, din instrument formal în mijloc real de prevenire a violenței”* – pentru ca în continuare să stabilească patru modalități concrete de îndeplinire a obiectivului precizat:

- *„definirea clară și funcțională a criteriilor de disciplină școlară și de conduită în școală a tuturor actorilor școlari (elevi, profesori);*
- *adaptarea prevederilor la contextul specific în care funcționează instituția;*
- *consultarea tuturor actorilor de la nivelul școlii (elevi, cadre didactice, părinți) în definirea și aplicarea prevederilor acestuia;*
- *operaționalizarea conținutului la nivelul activității didactice concrete, prin negocieri directe între profesor și elevi”*.

În considerarea viziunii cuprinse în Strategia anti-violență a MECT, de transformare a regulamentelor unităților de învățământ *„din instrument formal în mijloc real de prevenire a violenței”*, CRJ recomandă ca în regulamentul școlii să existe o secțiune destinată în mod special prevenirii și managementului conflictelor în cadrul acelei școli. Apreciem că în secțiunea propusă ar trebui să se regăsească, în condițiile specifice fiecărei unități de învățământ, fiecare dintre cele patru modalități, menționate mai sus, de atingere a obiectivului stabilit prin Strategia MECTS. Considerăm de asemenea că, în

complementaritate cu modalitățile precizate, se impun să se regăsească și alte modele de lucru care pun accentul pe soluționarea conflictelor prin mediere și practici restaurative, ca alternative la modelele tradiționale predominant sancționatorii – dintre care unele sunt recomandate prin Ghidul de față, și pe care comisiile anti-violență din școli le vor aprecia ca fiind cele mai potrivite cu situația de fapt specifică din fiecare școală.

Cu privire la **atribuțiile și activitatea comisiilor anti-violență din școli**, Strategia anti-violență a MECTS (Cap III lit A) nu prevede ca acestea să fie stabilite prin regulamente proprii, de organizare și funcționare a comisiilor. În raport cu acest fapt, CRJ apreciază (inclusiv pe baza evaluărilor realizate în cadrul proiectului) că activitatea acestor comisii poate fi organizată funcțional și eficient și în absența unei asemenea reglementări proprii. În aceste condiții, însă, președintele comisiei anti-violență („*directorul unității de învățământ*”) se impune să „*operaționalizeze*” fiecare dintre normele cuprinse în Strategia anti-violență a MECTS, în mod special pe cele prin care este stabilit că:

- Planul operational privind reducerea fenomenului violenței în școală se realizează la începutul fiecărui an școlar, cel mai târziu până la data de 30 septembrie;

- Planul operațional se impune să urmeze modelul prescris în elaborarea acestuia (Strategia MECTS, Cap II lit C). În același timp însă, astfel cum este statuat chiar prin Strategia MECTS, modelul menționat include elementele minime obligatorii pentru oricare unitate școlară în elaborarea propriei strategii educaționale, dar conferă fiecărei unități școlare și „*libertatea de a include noi obiective, măsuri și activități în raport de situația concretă existentă*”.

- comisia de prevenire și combatere a violenței realizează semestrial câte un raport referitor la elaborarea, aplicarea și evaluarea modului de îndeplinire a obiectivelor incluse în cadrul Planului operațional. Aceste rapoarte sunt incluse, într-o formă sintetică, și în cadrul raportului general privind starea și calitatea învățământului din unitatea școlară. Se impune de asemenea subliniată și o altă importantă atribuție legală care revine comisiilor anti-violență, anume „*monitorizarea modului în care la nivelul unităților școlare se respectă, se promovează și se garantează drepturile copilului stabilite prin Legea nr 272/2004*”.

CRJ apreciază în același timp ca fiind o foarte bună practică la nivelul unor unități de învățământ ca organizarea și funcționarea comisiilor anti-violență se să facă pe baza unui regulament propriu (ca Anexa 1 la Ghid se află reprodus Regulamentul Comisiei de la Colegiul Tehnic de Poștă și Telecomunicații “*Gheorghe Airinei*” din București).

Cu privire la recomandarea făcută mai sus în cadrul acestei secțiuni – ca în regulamentul școlii să existe o secțiune destinată prevenirii și managementului conflictelor (recomandare care, în termeni relativ asemănători, a mai fost formulată în cadrul proiectului¹¹) – considerăm că, alternativ la această soluție instituțional-funcțională, școlile pot să opteze pentru includerea secțiunii destinate prevenirii și managementului conflictelor în regulamentele de organizare și funcționare a comisiilor anti-violență.

Independent de modalitatea pentru care optează unitățile de învățământ în stabilirea măsurilor proprii de prevenire a conflictelor și a managementului acestor conflicte (i.e. prin includerea acestora fie în regulamentul școlii, fie în regulamentul de organizare și

¹¹ Luminița Tăsica și Ecaterina Balica, *ibidem*

funcționare a comisiilor anti-violență), recomandăm ca, în cuprinsul acestor reglementări, unitățile de învățământ să prevadă modalitățile concrete de accesare a serviciilor de mediere școlară în sprijinul programelor proprii anti-violență. Această posibilitate la dispoziția unităților școlare rezultă din prevederile coroborate ale Regulamentului de organizare și funcționare a centrelor județene/ al municipiului București de resurse și asistență educațională¹² și ale Ordinului MECT nr 1.539/2007 privind normele de încadrare și de activitate ale mediatorului școlar. Astfel, în conformitate cu art 5 din Anexa la Regulament, CJRAE/ CMBRAE organizează inclusiv „*programe și proiecte anti-violență în mediul educațional*”, scop în care „*coordonează, monitorizează și evaluează servicii specializate de mediere școlară*” (art 3 din Anexă), respectiv „*dezvoltă servicii de mediere școlară, furnizate de mediatorii școlari*” (art 8 lit h din Anexă). CRJ apreciază ca fiind un fapt pozitiv că actuala reglementare de organizare și funcționare a CJRAE/ CMBRAE include în activitatea acestor centre (care coordonează inclusiv centrele județene și cabinetele de asistență psihopedagogică – art 9 din Anexă) și dezvoltarea de „*programe și proiecte antiviolență în mediul educațional*”, în beneficiul unităților de învățământ preuniversitar, și că în acest scop este stabilit să fie utilizate și servicii specializate de mediere școlară. Corelarea, la nivelul aceluși instituții furnizoare de resurse și servicii, a „*asistenței educaționale*” și a „*serviciilor specializate de mediere școlară*” constituie, în opinia autorilor, o premisă importantă în succesul efortului de prevenire și management al fenomenului violenței în școli. În același timp se impune observat faptul că, potrivit art 50 din Legea nr 1/2011, este stabilit ca activitatea CJRAE/ CMBRAE să vizeze exclusiv „*evaluarea, asistența psihoeucațională, orientarea școlară și orientarea profesională a copiilor, a elevilor și a tinerilor cu cerințe educaționale speciale*”. De asemenea, potrivit Ordinului MECT nr 1.539/2007 privind metodologia și normele de încadrare și de activitate ale mediatorului școlar, serviciile de mediere școlară vizează practic exclusiv prevenirea și diminuarea fenomenului abandonului școlar, mai exact, „*sprijinirea participării tuturor copiilor din comunitate la învățământul general obligatoriu*” (art 1 din Anexa 2).

În raport cu cele precizate, apreciem că se impun următoarele două propuneri de lege ferenda. Pe de o parte, o intervenție normativă viitoare este necesară în scopul interpretării și aplicării unitare a reglementărilor privind asigurarea asistenței educaționale și a serviciilor de mediere școlară, destinate prevenirii și diminuării fenomenului violenței în școli. Aceasta se impune în considerarea faptului că actele normative mai sus menționate cuprind prevederi neunitare – și chiar contradictorii, cum deja s-a arătat – referitoare la unul și același obiect de reglementare: asistența educațională și serviciile de mediere școlară. În consecință, intervenția legislativă menționată este de natură să răspundă cerinței de „*sistematizare, unificarea și coordonare a legislației*”, astfel cum această cerință este statuată *expressis verbis* prin normele de tehnică legislativă în elaborarea actelor normative (art 2 alin 1 din Legea nr 24/2000). În mod concret, considerăm că soluția legislativă optimă constă în emiterea de către MECS a unui ordin care să reglementeze atât asistența educațională (reglementată în prezent prin Ordinul nr 5.555/2011) cât și medierea școlară (Ordinul nr 1.539/2007)¹³. Recomandăm Ordinul MECS a cărui emitere viitoare o propunem este necesar să elimine actuala limitare a serviciilor de mediere școlară la prevenirea

¹² Aprobat prin Ordinul MECS nr 5.555/2011

¹³ Astfel, cum s-a arătat mai sus, potrivit Regulamentului aprobat prin Ordinul MECS nr 5.555/2011, CJRAE/ CMBRAE îndeplinesc deopotrivă atribuții de asigurare a asistenței educaționale, respectiv de dezvoltare și coordonare a serviciilor de mediere școlară, „*furnizate de mediatorii școlari*”.

abandonului școlar ("*sprijinirea participării tuturor copiilor din comunitate la învățământul general obligatoriu*", conform actualului Ordin MECT nr 1.539/2007) și, corelativ, să includă în aria de „*competențe*” ale acestor servicii prevenirea și diminuarea fenomenului de violență în mediul educațional. Ca soluție de ordin instituțional, considerăm că MECTS ar putea decide fie ca atribuțiile vizând medierea în scopul prevenirii și diminuării fenomenului de violență în școli să fie exercitate de către mediatorii școlari (organizați în servicii de mediere școlară sub autoritatea și coordonarea CJRAE/CMBRAE), fie ca atribuțiile mediatorilor școlari (de prevenire și diminuare abandonului școlar, respectiv de mediere pentru prevenirea și diminuarea fenomenului violenței în școli) să fie preluate de către CJRAE/CMBRAE prin structurile din cadrul acestora¹⁴. În ipoteza în care MECTS ar opta pentru extinderea ariei profesionale a mediatorilor școlari cu atribuțiile de mediere în scopul prevenirii și diminuării fenomenului de violență în școli, apreciem că se impune ca selecția, încadrarea, normarea și salarizarea acestora să se facă similar funcției de profesor consilier școlar din cabinetele școlare de asistență psihopedagogică (în înțelesul Anexei 1 art 8 din Regulamentul aprobat prin Ordinul MECTS nr 5.555/2011)¹⁵. Cea de-a doua intervenție legislativă care apreciem că se impune este necesar să vizeze amendarea Legii nr 1/2011, în sensul punerii în acord a acesteia cu practica instituțională, consacrată inclusiv prin reglementările speciale emise de către MECTS în temeiul Legii precizate. Astfel, în timp ce prin Legea educației naționale (art 50, respectiv 67) este stabilit că activitatea CJRAE/ CMBRAE vizează practic exclusiv „*evaluarea, asistența psihoeducațională, orientarea școlară și orientarea profesională a copiilor, a elevilor și a tinerilor cu cerințe educaționale speciale*”, respectiv constituirea de echipe multidisciplinare de intervenție în domeniul „*educației timpurii a copiilor*”, practica trecută și cea actuală a fost și este în sensul că activitatea CJRAE/CMBRAE a constat și constă în „*oferirea de servicii educaționale specifice copiilor/ elevilor*” (tuturor categoriilor de copii și elevi, nu numai celor cu cerințe educaționale speciale – nota noastră), „*cadrelor didactice, părinților și membrilor comunității, pentru a asigura tuturor accesul la o educație de calitate, precum și asistența necesară în acest sens*” (art 3 din Regulamentul aprobat prin Ordinul MECTS nr 5.555/2011).

Având în vedere competențele legale care revin profesorilor consilieri școlari și/ sau mediatorilor școlari în prevenirea și diminuarea fenomenului violenței în școli (inclusiv în ipoteza că MECTS își va însuși propunerile *de lege ferenda* făcute în cadrul acestei secțiuni), CRJ consideră că este esențial ca acestora să le fie asigurat un statut apt să garanteze îndeplinirea cu imparțialitate a atribuțiilor legale care le revin. În acest scop se impune asigurarea unui grad adecvat de autonomie structurilor instituționale sub a căror autoritate/ coordonare își desfășoară activitatea profesorii consilieri școlari și mediatorii școlari. Sub acest aspect, considerăm că actualele reglementări răspund numai într-o măsură limitată cerințelor menționate. Este necesar ca profesorii consilieri școlari și mediatorii școlari, în exercitarea atribuțiilor legale de prevenire și diminuare a fenomenului violenței, să acționeze cu imparțialitate și obiectivitate în relațiile dintre profesori-elevi-părinți, relații în legătură cu care aceștia trebuie să asigure monitorizarea, evaluarea, asistența de specialitate, medierea etc. Cu titlu de exemplu arătăm că în timp

¹⁴ Propunerea ca actualele atribuții ale mediatorilor școlari referitoare la prevenirea și diminuarea abandonului școlar are în vedere inclusiv faptul că prin Regulamentul aprobat prin Ordinul MECTS nr 5.555/2011, că atribuții similare ("*monitorizarea situațiilor de abandon școlar ridicat*") sunt stabilite și în competența Centrelor județene (București) de asistență psihopedagogică (CJAP), structuri în cadrul CJRAE/CMBRAE (Anexa 1 art 15 lit I).

¹⁵ Potrivit normelor actuale (Anexa 2 art 4 din Ordinul MECT nr 1.539/2007) mediatorii școlari pot fi „*absolvenți de liceu sau ai învățământului obligatoriu cu durata de cel puțin 8 clase*”.

ce organizarea și funcționarea Centrelor județene de asistență psihopedagogică (CJAP), respectiv ale Centrului Municipiului București de Asistență Psihopedagogică (CMBAP) sunt precis reglementate sub aspectul subordonării acestora (sunt „*instituții subordonate financiar, metodologic și organizatoric CJRAE/CMBRAE*” – conform Anexei 1 art 2 alin 1 din Regulamentul aprobat prin OMECTS nr 5.555/2011), cu privire la cabinetele de asistență psihopedagogică, în cadrul cărora funcționează profesorii consilieri școlari, este prevăzut numai că activitățile acestora „*sunt coordonate metodologic de către CJAP/CMBAP*” (conform Anexei 1 art 2 alin 2 din același Regulament). Mai mult, potrivit Anexei 1 art 17 alin 1) lit b) din Regulament, „*Profesorul consilier școlar din cabinetele școlare de asistență psihopedagogică are obligația de a prezenta în consiliul profesoral al unității de învățământ un raport de activitate semestrial (...)*”. Din interpretarea coroborată a dispozițiilor de mai sus rezultă o anumită subordonare funcțională a cabinetelor școlare de asistență psihopedagogică/ profesorilor consilieri școlari față de unitățile de învățământ unde își desfășoară activitatea, ceea ce confirmă independența funcțională limitată a structurilor și categoriei personalului didactic menționat. De asemenea, din redactarea actuală a reglementării în discuție (în special a Anexei 1 art 21 teza ultimă) nu rezultă cu claritate cui aparține competența evaluării anuale profesionale a profesorilor consilieri școlari¹⁶. Cu privire la mediatorii școlari, actualul act normativ în materie (Anexa 2 art 6 din Ordinul MECT nr 1.539/2007), prevede că angajarea acestora se poate face inclusiv de către de unitatea de învățământ preuniversitar. Din considerentele arătate mai sus – și în ipoteza în care MECTS va opta, astfel cum s-a propus, să extindă aria profesională a mediatorilor școlari cu furnizarea de servicii pentru prevenirea și diminuarea fenomenului de violență în mediul educațional și să-i integreze pe aceștia în structurile CJRAE/CMBRAE – considerăm că este necesar să se prevadă angajarea mediatorilor școlari exclusiv de către CJRAE/CMBRAE. În considerarea faptului că activitatea structurilor și personalului din instituțiile publice cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii fenomenului violenței în școli vizează inclusiv prezervarea drepturilor fundamentale ale copiilor și tinerilor, această activitate se impune să fie conformă cu cerințele de independență consolidată prevăzută pentru instituțiile naționale de promovare și protecție a drepturilor omului¹⁷.

Totodată, CRJ propune MECTS să analizeze posibilitatea externalizării serviciilor de mediere, de asistență educațională, de formare etc destinate prevenirii și diminuării fenomenului de violență în școli. Apreciem că furnizorii externi, care pot fi inclusiv organizații neguvernamentale care oferă servicii și desfășoară activități în sfera educațională, pot să asigure un grad sensibil mai ridicat de imparțialitate și obiectivitate în furnizarea serviciilor menționate decât structurile instituționale aflate sub autoritatea sistemului educațional public. Propunerea ia în considerare și faptul că atât Legea educației naționale cât și Ordinul MECTS nr 5555/2011 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea CJRAE/ CMBRAE rezervă sectorului privat și organizațiilor neguvernamentale un rol important în fundamentarea și aplicarea strategiile naționale în domeniul educației și în reducerea fenomenului violenței în școli¹⁸. Rapoarte tematice ale Consiliului Europei¹⁹ recomandă de asemenea constant

¹⁶ Semnalăm faptul că art 23 din Anexa 1 cuprinde o trimitere greșită, inversată, la textele din Regulament în conformitate cu care se realizează evaluarea personalului didactic care își desfășoară activitatea în “*centre și cabinete de asistență psihopedagogică*”, respective în “*centre și cabinete logopedice interșcolare*”.

¹⁷ Avem în vedere Principiile referitoare la statutul instituțiilor naționale („Principiile de la Paris”).

¹⁸ Cităm, cu titlu de exemplu: “*MECTS inițiază acțiuni de consultare privind problema violenței în cadrul sistemului educativ cu diferite organizații neguvernamentale, poate propune și iniția forme*

ca „în punerea în aplicare a proiectelor și activităților specifice, școlile ar trebui să aibă în vedere colaborarea cu organizațiile neguvernamentale care au cunoștințe specifice și experiență în ceea ce privește educația împotriva violenței.”

Din punct de vedere „metodologic”, CRJ recomandă ca Planul operational minimal anti-volență și Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei anti-volență (acolo unde se optează pentru adoptarea acestui Regulament) să se constituie în anexe ale Regulamentului unității de învățământ respective.

Relevante pentru elaborarea planurilor operaționale al unităților de învățământ sunt și prevederile Strategiei MEETS în conformitate cu aceste planuri se elaborează pe baza principiilor și recomandărilor cuprinse în Strategia MEETS precum și pe baza Planului anti-volență al ISJ/ ISMB. De asemenea, se impune avut în vedere faptul că Comisiile anti-volență de la nivelul școlilor le revine „responsabilitatea de a monitoriza modul în care la nivelul unității școlare se respectă, se promovează și se garantează drepturile copilului stabilite prin Legea nr 272/2004”.

În sfârșit, se impune menționată cerința aducerii la cunoștința elevilor și părinților – inclusiv prin afișare în locuri accesibile elevilor și părinților, pe rețelele de intranet și internet – a regulamentelor unităților de învățământ. Cerința publicării regulamentelor, acte administrative care produc efecte juridice pentru „subiecți determinați generic”, este impusă de principiul potrivit căruia *“nimeni nu poate invoca în apărarea sa necunoașterea legii”*.

Regulamentele unităților de învățământ din rețeaua parte a proiectului au fost evaluate în principal cu scopul de a identifica bune practici în elaborarea și adoptarea acestor reglementări, mai ales în sensul „transformării” lor „din instrumente formale în mijloace reale de prevenire a violenței”. Câteva dintre principalele concluzii rezultate din aceste evaluări sunt prezentate în continuare.

Deși răspund și ele într-o măsură care încă poate fi îmbunătățită cerinței de a se constitui din instrumente formale în mijloace reale de prevenire a violenței, regulamentele unora dintre unitățile de învățământ relevă o preocupare importantă în acest sens (de exemplu, Colegiul Național “Mihai Viteazul” din București, Colegiul Tehnic “Costin Nenițescu” din București, Colegiul Tehnic “Dimitrie Leonida” din București etc). O recomandare cvasi-generală care apreciem că se impune este aceea ca în cuprinsul regulamentelor (ca „instrumente reale de prevenire a violenței”) să se regăsească într-o mai mare măsură preocuparea unităților de învățământ pentru identificarea și promovarea acelor practici care privilegiază dialogul și cooperarea în prevenirea și tratarea conflictelor din școli, care privilegiază soluționarea acestor conflicte prin mediere și practici restaurative, ca alternative la modelele tradiționale eminamente sancționatorii.

de cooperare intra și interinstituționale în vederea prevenirii și combaterii violenței în mediul școlar.” (punctul II.1 din Strategia MEETS de reducere a fenomenului de violență în unitățile de învățământ preuniversitar); „Statul încurajează dezvoltarea parteneriatului public-privat.” (art 14 alin 2 din Legea educației naționale); CJRAE/ CMBRAE, CJAP/ CMBAP și cabinetele de asistență psihopedagogică colaborează cu organizațiile neguvernamentale (art 5, art 9 și art 16 lit n din Regulamentul aprobat prin Ordinul MEETS nr 5.555/2011).

¹⁹ Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, Raportul “Educația împotriva violenței în școli” (Doc. 12.513), Februarie 2011

Există unități de învățământ ale căror regulamente cuprind prevederi exprese referitoare la înființarea, organizarea și activitatea comisiilor proprii de prevenire și combatere a violenței (organism stabilit a funcționa de către Strategia anti-violență a MECTS) – de exemplu, Colegiul Tehnic „Dimitrie Leonida” din București, Liceul Teoretic „Mihail Kogălniceanu” din Snagov-Ilfov etc. În cazul altor unități de învățământ, însă, nu există asemenea reglementări. Iar în alte cazuri, în care regulamentele includ lista celor circa 30 de comisii de lucru/ cu caracter permanent care funcționează în respectivele școli, comisia anti-violență lipsește din această listă (ceea ce poate să indice că acest organism nu funcționează la nivelul acelor unități de învățământ): Grupul Școlar „Dumitru Dumitrescu” din Buftea-Ilfov, Școala generală nr 148 „George Călinescu” din București; se impune de asemenea observat că în timp ce comisia anti-violență lipsește din prevederile regulamentelor, există asemenea prevederi referitoare la comisii precum cele pentru „*promovarea imaginii*”, „*monitorizarea activității internat-cantină*”, „*educație rutieră*”, „*prevenirea incendiilor*” etc.

Regulamentele prevăd măsuri de ordin instituțional-administrativ în general adecvate și, prin aceasta, apte să prevină și să descurajeze producerea de acte de violență în perimetrul și proximitatea școlilor. Ele se conformează astfel Strategiei MECTS anti-violență, prin care este stabilit că regulamentele școlilor trebuie să includă prevederi referitoare la „*accesul persoanelor străine în incinta și în interiorul unității școlare și la realizarea de semne distinctive pentru elevii școlii*” (a se vedea „*Modelul Planului operațional minimal anti-violență al unităților școlare*”) – Colegiul Tehnic de Industrie Alimentară „Dumitru Moțoc” din București, Colegiul Tehnic „Costin Nenițescu” din București, Colegiul Tehnic Mecanic „Grivița” din București etc. În același timp se impune semnalat faptul că reglementarea accesului „*persoanelor străine*” în incinta școlilor trebuie să evite să devină „*reactivă*” la incidente izolate și să genereze soluții excesive de ordin practic. Cu titlu de exemplu, presa²⁰ a relatat despre situații în care unele inspectorate școlare au decis să interzică accesul părinților în școli, în afara activităților organizate de către acestea, numai pentru că au existat un caz sau două în care părinții s-au lăsat antrenați în conflictele în care au fost implicați, în școli, copiii lor. Or, în asemenea situații, soluția o putea constitui, de exemplu, introducerea unui registru de evidență a accesului în școli al părinților/ persoanelor străine, și nu interzicerea generală și necondiționată a acestora în unitățile de învățământ.

Un aspect care apreciem că impune o atenție specială este și cel al reglementărilor privitoare la „*ținuta*” elevilor. Regulamentele cuprind prevederi în general adecvate sub acest aspect, apte să prezeve în egală măsură un comportament civilizată al elevilor, respectiv drepturile și libertățile lor fundamentale, personalitatea și demnitatea acestora. În același timp, însă, considerăm că unele din aceste prevederi sunt susceptibile a fi revăzute în sensul eliminării acelor interdicții și restrângeri ale unor drepturi și libertăți de natură să genereze frustrări în rândurile elevilor (frustrări generate inclusiv de norme discriminatorii de la o școală la alta). Cu titlu de exemplu (cvasi-general), avem în vedere interdicțiile stabilite pentru elevi, cum ar fi: pentru băieți – „*părul fără creastă, coadă, țepi, gel, mustață, cioc, ras în cap sau vopsit*”, „*orice fel de bijuterii, cercei, biluțe etc în nas sprânceană, buze*” iar în cazul fetelor, cităm de asemenea dintr-unul din regulamente: „*Este interzisă intrarea în școală cu machiaj. De asemenea, în școală, elevele nu vor purta fuste indecent de scurte, bluze scurte, adică buric vizibil, pantaloni mulați pe corp, bluze transparente și decoltate exagerat, bijuterii excesive, bustiere,*

²⁰ Evenimentul, „*Noii dușmani ai școlii*”, 24 octombrie 2012

șuvițe, părul vopsit, unghii excesiv de lungi și vopsite, cercei, biluțe etc în nas sprânceană, buze etc”. Evaluările făcute în cadrul școlilor din rețeaua proiectului, precum și experiența cunoscută de la nivelul altor unități de învățământ relevă faptul că imprecizia unor reglementări („*tunsoare decentă*”, „*fuste decente*”, „*tunsoari și pieptănături ieșite din comun*” etc) favorizează interpretările diferite (și nu o dată arbitrare) din partea personalului școlilor, interpretări care pot fi inclusiv discriminatorii – și nu doar de la o școală la alta, ci chiar în cadrul aceleiași școli. Acest fapt generează frecvent frustrări elevilor și părinților lor, iar acestea, la rândul lor, constituie o premisă a climatului conflictual în cadrul școlii. Unele dintre regulamentele școlilor din rețeaua proiectului sunt mai precise cu privire la aspectele menționate. Astfel, există cazuri în care este prevăzut că „*băieții nu pot avea părul mai lung de 5 cm*”. În aceste cazuri, însă, considerăm că practica bună a unor norme precise și neinterpretabile poate fi afectată de caracterul excesiv al restricțiilor impuse unor tineri (în vârstă de 14, 16 sau 18 ani) cu privire la un aspect (important pentru ei, la această vârstă) referitor la propria „*ținută*”.

Un număr de alte restricții apreciem că sunt vădit nejustificate (de exemplu, „*elevilor le este interzis să mestece gumă când se adresează oricăror persoane*”). În concluzie, apreciem că reglementarea aspectelor menționate se impune să îndeplinească două condiții. Pe de o parte să îndeplinească condițiile de „*stil*” specific oricăror reglementări, în sensul de a fi redactate într-un limbaj și stil „*clar și precis, care să excludă orice echivoc*” (Legea nr 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative). Sub acest aspect apreciem că este necesar ca, până la adoptarea noii reglementări (Statutul drepturilor și îndatoririlor elevilor), MECTS să amendeze actualul Regulament-cadru în sensul eliminării prevederilor redundante (și, mai ales, inconsecvente) referitoare la „*ținuta elevilor*”. Cu titlu de exemplu, art 111 art (1), respectiv art 112 lit k) statuează, relativ diferit, asupra uneia și aceleiași problematici, „*ținuta elevilor*”: „*Elevii trebuie să aibă o comportare civilizată și o ținută decentă atât în unitatea de învățământ, cât și în afara ei.*”, respectiv „*Este interzis elevilor să aibă ținută, comportamente și atitudini ostentative și provocatoare.*” CRJ apreciază că o astfel de reglementare este de natură să genereze interpretarea și aplicarea diferită a legii de la o școală la alta și, prin aceasta, inclusiv un tratament discriminatoriu aplicat elevilor. Pe de altă parte apreciem că este necesară o consultare reală a elevilor și părinților cu privire la aceste aspecte. Cerința consultării decurge din imperativele „*respectării demnității copilului ca ființă umană*”, a „*ascultării opiniei copilului și luarea în considerare a acesteia*”, a „*respectării personalității și individualității*” copiilor și tinerilor, astfel cum acestea sunt statuate prin Convenția ONU cu privire la drepturile copilului și Legea nr 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, citate mai sus în cadrul acestei secțiuni. Consultarea elevilor și părinților poate fi făcută fie la nivel național, prin intermediul Consiliului Național al Elevilor („*structură consultativă, partener al MECTS*”, conform Ordinului MECTS nr 4.247/2010 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului național al elevilor), respectiv prin intermediul Federației Naționale a Asociațiilor de Părinți din Învățământul Preuniversitar (organism partener al MECTS, conform Strategiei anti-violență a Ministerului). În această primă ipoteză prevederile referitoare la aspectele menționate ar putea fi incluse în Statutul drepturilor și îndatoririlor elevilor, aprobat prin Ordin al MECTS și în baza căruia sunt elaborate regulamentele unităților școlare. Alternativ, consultarea elevilor și părinților poate fi făcută la nivelul fiecărei unități școlare (prin intermediul organismelor corelative de elevi și părinți) iar reglementarea să fie făcută prin regulamentul adoptat la nivelul fiecărei școli). Considerăm util să subliniem că dreptul la exprimarea liberă a opiniei, garantat de art 12 al Convenției ONU cu privire la

drepturile copilului²¹, își găsește una dintre cele mai substanțiale transpuneri în practică chiar prin consultarea elevilor asupra aspectelor menționate. Cercetătorii domeniului educațional sunt practic unanimi în a sublinia că *„Respectarea opiniei copilului este unul dintre drepturile esențiale pe care le pot avea copiii în școală, al cărui grad de vizibilitate este ușor de recunoscut în spațiul școlar. Instituțiile de învățământ preuniversitar trebuie să stabilească modalitățile de consultare permanentă a elevilor în legătură cu deciziile care privesc modul de organizare și funcționare a școlii. Luarea în considerare a opiniilor elevului este un mod de a consimți ca elevul să dobândească o anumită influență, ceea ce reprezintă și o cale de atingere a obiectivelor educației pentru o cetățenie democratică.”*²²

Un aspect care oferă un număr de indicii referitoare la viziunea unităților de învățământ asupra fenomenului conflictelor din școli și, mai ales, asupra modului de abordare a acestui fenomen îl constituie raportul dintre normele prin care regulamentele școlilor reglementează pe de o parte drepturile elevilor și recompensele ce pot fi acordate acestora iar pe de altă parte obligațiile elevilor, respectiv sancțiunile ce le pot fi aplicate. Tematica la care ne referim, a nevoii de a găsi un just echilibru între drepturile și îndatoririle elevilor, a fost și va fi mereu una de actualitate inclusiv în considerarea faptului că principalii actori ai sistemului educațional – elevii și profesorii – au percepții în general diferite în această privință. Astfel, s-a constatat că *„Este evidentă tendința unor elevi de a înclina să spună că în plan normativ există mai multe obligații decât drepturi, în timp ce o parte dintre profesori și directori au impresia unui ușor dezechilibru la nivel formal în favoarea drepturilor elevilor”*²³. La nivelul școlilor incluse în rețeaua proiectului există unele regulamente care tratează cele două tematici într-o manieră în general echilibrată, în sensul că secțiunile privind cele două tematici cuprind un număr relativ apropiat de prevederi (un exemplu, Liceul cu clasele I-XII din Periș-Ilfov – prima secțiune cuprinde 7 articole iar cea de-a doua 12). În același timp, însă, mai multe regulamente prezintă un dezechilibru evident sub acest aspect, ceea ce poate să sugereze o viziune axată mai puțin spre un echilibru în utilizarea recompenselor și altor modalități de încurajare a comportamentului elevilor, și mai mult spre metodele pedagogice „tradiționale”, eminate punitiv – sunt cazuri în care secțiunea de obligații și sancțiuni cuprinde un număr de articole mai mare de 8 sau 6 ori decât secțiunea privind drepturile și recompensele. Se impune semnalat faptul că există două unități școlare prin ale căror regulamente este prevăzută sancționarea elevilor cu amendă: de exemplu, 20 (15 sau 10) lei pentru ținută considerată a nu fi „decentă”; 50 de lei pentru „posesia țigărilor în liceu”; 15 lei pentru „fumatul în sălile de clasă, pe culoare, în grupurile sanitare, curtea școlii și în imediata vecinătate a școlii”. Se impune precizat faptul că aplicarea acestor sancțiuni contravenționale constituie o practică contrară legii, respectiv Regulamentului de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar (aprobat prin OMEC nr 4925/2005). Astfel, potrivit Regulamentului amintit (art 112 lit f), elevilor *„le este interzis să dețină și să consume în perimetrul unității de învățământ și în afara acestuia țigări”*. Totodată, același act normativ stabilește limitativ sancțiunile –

²¹ „Statele părți vor garanta copilului capabil de discernământ dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îi privește, opiniile copilului urmând să fie luate în considerare ținându-se seama de vârsta sa și de gradul său de maturitate”.

²² Institutul de Științe ale Educației, *„Drepturile și responsabilitățile copilului în context școlar”*, 2007

²³ Institutul de Științe ale Educației, *ibidem*

exclusiv disciplinare – ce pot fi aplicate elevilor care „încalcă dispozițiile legale în vigoare, inclusiv regulamentele școlare” (art 118 alin 2). În consecință, elevilor le pot fi aplicate exclusiv sancțiunile precizate, și nu amenzile contravenționale prevăzute, de exemplu, de Legea nr 349/2002 pentru prevenirea și combaterea efectelor consumului produselor din tutun.

Cu privire la faptul că există unități de învățământ în ale căror regulamente de organizare și funcționare nu se regăsesc prevederi referitoare la prevenirea și combaterea violenței în școli, se impune recomandarea completării regulamentelor în acest sens – sau, alternativ, cum s-a sugerat în cadrul acestei secțiuni, acolo unde sunt adoptate și regulamente ale comisiilor anti-violență (ce se pot constitui ca anexe ale regulamentului de organizare și funcționare a școlii), includerea acestor prevederi în regulamentele comisiilor anti-violență. În oricare dintre cele două modalități, această cerință se impune îndeplinită în considerarea normei cuprinsă în Strategia anti-violență a MECTS în conformitate cu care regulamentele interne ale unităților de învățământ trebuie să se constituie în „*mijloace reale de prevenire a violenței*”.

În sfârșit, cu privire la soluția legislativă în materie de regulamente, considerăm că există un număr de argumente că mai adecvată se poate dovedi în practică formula care a fost consacrată prin vechea Lege a învățământului, nr 84/1995, în sensul că unitățile de învățământ își elaborau regulamentele proprii pe baza „*Regulamentului cadru*” emis de către Minister (în timp ce prin actuala Lege este prevăzut, așa cum s-a arătat, că unitățile de învățământ își elaborează regulamentele pe baza Statutul drepturilor și îndatoririlor elevilor, adoptat de asemenea de către MECTS). Cu titlu de exemplu, arătăm faptul că prin Statutul menționat pot să fie reglementate exclusiv drepturile și îndatoririle elevilor. Or, în aceste condiții, unitățile de învățământ, nefiind ținute de o reglementare unitară („*cadru*”), vor rezolva de o manieră complet neunitară (și adesea nepotrivită) unele dintre aspectele privind organizarea și funcționarea proprie – de exemplu, accesul persoanelor străine în școli (astfel cum a fost arătat mai sus în cadrul acestei secțiuni). De asemenea, prin Regulamentul-cadru al MECTS ar fi necesar, din rațiunile arătate tot în cadrul acestei secțiuni, să fie stabilită modalitatea de publicare de către școli a regulamentelor proprii.

4.2 Coerciție vs bune practici restaurative și de mediere

Tematica conflictului și violenței tinde tot mai mult și în sistemul educațional românesc spre o abordare centrată pe ideea că alternativele la formele de disciplină tradiționale sunt necesare pentru schimbarea comportamentului elevilor. Responsabilii acestui sistem asumă ei înșiși tot mai mult perspectiva potrivită căreia dacă eliminările și exmatriculările, de exemplu, ar funcționa eficient atunci asemenea măsuri ar trebui să descrească – în realitate, însă, ele sunt mai numeroase. „*Măsurile punitive din școală*”, s-a arătat, „*nu duc decât la complianța elevilor la standardele impuse de adulți; acestea funcționează inițial pentru că elevul crede că standardele sunt rezonabile sau pentru că elevul se teme de pedeapsă. Este aproape imposibil să <sperii> elevii din zilele noastre pentru a se comporta civilizată. Tinerii care au crescut în medii cu violență sau abuz nu vor fi speriați de pedepse precum notele mici, eliminarea sau chiar exmatricularea. Cele mai aspre pedepse existente în școli pot fi ignorate sau chiar luate în râs de către elevi. Sistemul de recompensă și pedeapsă nu mai dă randament – dacă a dat vreodată randament*”²⁴. Sancțiunile, s-a arătat de asemenea, constituie recursul de ultimă instanță, și nu un remediu²⁵. Acțiunile preventive și de sprijin pentru victimele sunt necesare cu precădere, trebuind să se țină seama de faptul că copiii violenți sunt susceptibili de a fi ei înșiși victime.

O alternativă atractivă la violență și coerciție este absolut necesară. Foarte important – s-a arătat de asemenea – este să folosești oportunitățile fără să-i victimizezi pe alții, să ai abilitățile să rezisti presiunii sau intimidării din partea altora și să faci acestea fără să-ți afectezi relațiile sau să te izolezi, să știi cum să rezolvi conflictele utilizând o gamă largă de alternative non-violente existente în astfel de situații. Aceste abilități nu doar combat violența, ele sunt necesare pentru o viață calitativă. Ele sunt susținute de programele pentru rezolvarea conflictelor și pot fi predate în școală.

Pe tratarea în acest mod a problemei se concentrează însăși Strategia MECTS de reducere a fenomenului de violență în școli. Un exemplu este cel al preocupării pentru evaluări transparente și echitabile ale elevilor ca factor de reducere a tensiunilor: Se impune „*creșterea transparenței evaluării rezultatelor elevilor (criterii, metode), în scopul diminuării tensiunilor care conduc la apariția unor situații de violență (între elevi și profesori sau între elevi), precum și monitorizarea la nivel instituțional a cadrelor didactice care utilizează notarea ca mijloc de sancționare a comportamentelor sau atitudinilor elevilor, în scopul corectării acestor situații.*” Apreciem că o premisă a succesului noii abordări în soluționarea conflictelor din școli o poate constitui înseși identificarea și asumarea prin Strategia MECTS a unora dintre problemele de fond cu care încă se mai confruntă sistemul educațional – cităm, cu titlu de exemplu: „*Violența profesorilor față de elevi este un fenomen mai puțin recunoscut în spațiul școlii deoarece contravine flagrant cu statutul și responsabilitățile cadrului didactic.*” La rândul lor majoritatea profesioniștilor practicieni – cadrele didactice însele – asumă această realitate și, corelativ, unii dintre ei aduc contribuții de multe ori importante pentru promovarea celor mai bune practici alternative la modelele tradiționale, mai ales punitive, de prevenire și rezolvare a conflictelor din școli²⁶. Tratarea adecvată a fenomenului violenței în școli presupune de asemenea o evaluare cât mai exactă a

²⁴ Richard J Bodine, Donna K. Crawford, *ibidem*

²⁵ Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, *ibidem*

²⁶ Se poate vedea, cu titlu de exemplu, Prof Alina Raluca Mihuț, „*Managementul conflictelor școlare*”.

dimensiunilor fenomenul. Cu privire la acest aspect, experți ai Consiliului Europei au arătat că „*Există o percepție comună că violența este în creștere, inclusiv violența în școli. Adevărul, în măsura în care ne putem da seama, este mult mai complex. Percepțiile nu corespund întotdeauna realității. Adesea, persoanele în vârstă privesc înapoi la un presupusă <epocă de aur>, atunci când lucrurile au stat mai bine, și a fost mai puțină violență și criminalitate juvenilă.*”²⁷ Însă, mai adaugă ei, dacă ne uităm la percepțiile care au existat cu o generație sau două în urmă, constatăm că au fost exprimate cam aceleași îngrijorări ca și astăzi. În consecință, tendința – reală și la nivelul societății noastre și al sistemului nostru educațional – de a exprima îngrijorări excesive în raport cu adevăratele dimensiuni ale acestui fenomen nu pot să ajute la identificarea soluțiilor și strategiilor cele mai potrivite.

Așa cum a fost arătat mai în detaliu în secțiunea precedentă, este esențial ca strategiile și planurile adoptate la nivelul MECT și a unităților de învățământ, în vederea prevenirii conflictelor și violenței în școli, să se fundamenteze pe normele tratatelor internaționale la care România este parte în materia drepturilor copiilor și tinerilor. De asemenea cum a fost subliniat în secțiunea precedentă, această cerință derivă inclusiv din legislația internă în materia educației; evocăm aici, cu titlu de exemplu, în plus față de cele menționate anterior, prevederile art 5 din Ordinul ministrului Educației și Cercetării nr 4925/2005 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar: „*Activitatea de instruire și educație din cadrul unităților de învățământ se desfășoară potrivit principiilor Declarației Universale a Drepturilor Omului, ale Convenției cu privire la drepturile copilului și potrivit actelor normative generale și speciale.*”

Din evaluările pe care CRJ le-a realizat în cadrul proiectului, a rezultat că MECTS, dar și ISMB și responsabilii unităților de învățământ, au o preocupare constantă în a identifica, disemina și promova cele mai bune practici alternative la modelele tradiționale, eminentamente sancționatorii, de abordare a fenomenului violenței în mediul școlar.

Considerăm că pentru consolidarea rezultatelor este nevoie ca MECTS să continue să încurajeze înnoirea mentalităților, pentru un management modern al conflictelor – pluridisciplinar, multipartit și privilegiind cooperarea și dialogul. Nevoia de a se continua pe această cale este evidentă inclusiv în raport cu inerția și rezistența la schimbare care încă mai caracterizează sistemul. Analiza și evaluările din cadrul proiectului au adus un număr de argumente în acest sens. Apreciem că ilustrative pot fi, sub acest aspect, între mai multe altele, declarațiile publice, din cursul lunii iunie 2012, ale liderului uneia dintre federațiile sindicale cele mai importante din învățământ (mai jos redăm aceste declarații și comentariile pe care CRJ le-a făcut, cu privire la ele, printr-un comunicat dat publicității la 12 iunie 2012).

Conflictele în școli: pledoarie pentru dialog și cooperare

Pentru a-și putea împlini misiunea proprie fundamentală, aceea de a pregăti tineretul pentru o viață productivă într-o societate democratică, sistemul educațional românesc are și el nevoie de școli sigure și de medii de învățare cooperante. Iar prevenirea și combaterea violenței precum și rezolvarea conflictelor din mediul școlar răspund în mod direct provocărilor educaționale corelate acestei misiuni.

²⁷ Consiliul Europei, „*Diminuarea violenței în școli – cum să faci diferența?*”, Ianuarie 2006

Din această perspectivă – și prin propria vocație și misiune – Centrul de Resurse Juridice (CRJ) a pledat și pledează pentru implementarea unor modele de lucru inspirate din sistemele europene cele mai moderne – modele de lucru care pun accentul pe soluționarea conflictelor prin mediere și practici restaurative, ca alternative la modelele tradiționale predominant sancționatorii. Tema conflictului și violenței tinde tot mai mult și în sistemul educațional românesc spre o abordare centrată pe ideea că alternativele la formele de disciplină tradiționale sunt necesare pentru schimbarea comportamentului elevilor.

Profesioniștii în educația pentru rezolvarea conflictelor în școli insistă constant asupra ideii că tinerii, cu deosebire cei care au crescut în medii cu violență sau abuz, nu vor fi speriați de pedepse precum notele mici, eliminarea sau chiar exmatricularea. Cele mai aspre pedepse existente în școli pot fi ignorate sau chiar luate în râs de către elevi. „Sistemul de recompensă și pedeapsă”, mai arată ei, „nu mai dă demult randament – dacă a dat vreodată randament”²⁸. Strategia Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, precum și planurile corelative ale Inspectoratelor Școlare asumă ele însele abordarea în acest mod a tematicii în discuție.

CRJ este în același timp conștient că găsirea și implementarea celor mai bune practici alternative la formele de disciplină tradiționale nu constituie cea mai facilă cale pentru profesori și responsabilii sistemului educațional românesc. Pentru a forma specialiștii necesari, pentru a face operaționale mecanismele instituționale cele mai potrivite etc este nevoie inclusiv de resursele corespunzătoare – care, uneori, în special în asemenea perioade, pot să nu fie foarte ușor de asigurat.

Totodată, însă, CRJ nu poate să împărtășească opinia exprimată recent de unul dintre liderii sindicatelor cadrelor didactice²⁹ în conformitate cu care – între mai multe altele – sancțiunile disciplinare care pot fi aplicate elevilor ar fi „mult prea blânde în actualul Regulament” și „Poate ar trebui introdusă exmatricularea și în învățământul obligatoriu.” Apreciem că o asemenea abordare nu poate fi asumată de responsabilii sistemului nostru educațional. Considerentelor pe care le-am expus mai sus le adăugăm că introducerea exmatriculării în învățământul obligatoriu ar constitui înainte de orice o evidentă contradicție în termeni – prin care din sistemul de învățământ ar fi îndepărtați copiii care prin lege sunt obligați să intre în acest sistem. La fel de evidentă este și inadecvarea acestei măsuri disciplinare, de o gravitate maximă, în raport cu vârsta, discernământul, personalitatea imatură și celelalte „vulnerabilități” de același gen ale copiilor din clasele primare și gimnaziale. Considerăm că un argument în plus în sensul celor arătate și al nevoii unei abordări complexe, deschise și complementare este și altă afirmație a liderului sindical: „Sunt atâtea cazuri în care dascălii sunt jigniți de elevi și elevii nu pătesc nimic iar dacă profesorul ia măsuri, toată mass-media este împotriva aceluia dascăl”.

Centrul de Resurse Juridice, 12 iunie 2012

Experții susținători ai „managementul comportamental fără coerciție” subliniază faptul că valoarea „operațională” a rezolvării conflictelor este abținerea de la comportamentele coercitive față de alții și, în loc de acestea, alegerea de a rezolva problema. Atunci când nevoile fundamentale ale indivizilor intră în conflict, fiecare dintre ei are doar două alternative comportamentale: ori alege rezolvarea problemei, ori contracarează. Experții mai notează că este semnificativ faptul că majoritatea planurilor disciplinare din școli se bazează de fapt nu pe reguli, ci pe pedepse. Asemenea programe îl pun pe adult în situația de a constrânge, iar constrângerea poate fi atinsă doar prin coerciție. Prin urmare, comportamentul observabil cel mai semnificativ – cel al modelului adult – este

²⁸ Richard J Bodine, Donna K. Crawford, *ibidem*

²⁹ Președintele FSLI, Simion Hăncescu: „Dascălilor le este frică de elevi, sancțiunile trebuie înăsprite.”, Mediafax, 6 iunie 2012

contrar mesajului de respect, toleranță, de apreciere a diversității. Comportamentul modelat este coerciția și nu soluționarea de probleme.

Mulți dintre educatori sunt conștienți că pedeapsa și amenințările sunt neproductive. A-i face pe elevi să sufere pentru a modifica comportamentele lor viitoare poate să ducă la complianța temporară, dar această strategie nu-i va face pe elevi să ia decizii etice și bazate pe compasiune. „Pedeapsa”, s-a arătat, „*chiar dacă este definită eufemistic drept <consecință>, tinde să genereze mânie, sfidare și dorința de răzbunare. Mai mult, oferă modelul puterii coercitive în detrimentul rațiunii și duce la ruptura relației importante dintre adult și elev*”³⁰.

Important este de asemenea ca tratarea fenomenului violenței din școli să ia în considerare formele variate sub care acest fenomen se manifestă. O analiză a datelor furnizate de țările europene³¹ arată că violența verbală și psihologică este mai frecventă decât atacurile fizice, în timp ce prejudiciul material este pe locul al treilea. În mai multe țări, violența psihologică este direct asociată cu agresiunea. Bullying-ul, intimidarea și persecutarea în rândul copiilor sunt fenomene specifice în școli (iar bullying-ul este recunoscut ca fiind unul dintre factorii majori care au un efect negativ asupra sănătății mintale a copiilor). Corelativ acestei realități, se impune ca profesorii și personalul să aibă pregătirea necesară pentru a înțelege bine diferitele forme de violență (fizică, psihologică, verbală și violența comportamentală) și să învețe cum să combată violența și să respecte astfel dreptul copiilor la o școală non-violentă. Autorii apreciază că succesul efortului de prevenire și diminuare a violenței în școli depinde într-o măsură decisivă de pregătirea adecvată a personalului cu atribuții legale în combaterea violenței și respectarea dreptului copiilor și tinerilor la o școală non-violentă – avem în mod deosebit în vedere profesorii consilieri școlari și mediatorii școlari. Sub acest aspect considerăm că se impune inclusiv ca MECTS să reglementeze – în mod specific și mai complet decât acest lucru este făcut în prezent prin Anexa 1 din Regulamentul aprobat prin OMECTS nr 5.555/2011 (cu privire la profesorii consilieri școlari), respectiv prin Cap II din Anexa 2 la OMECT nr 1.539/2007 (privind mediatorii școlari) – cerințele de pregătire profesională pe care trebuie să le îndeplinească personalul menționat în vederea ocupării acestor funcții³², pregătire care presupune abilități teoretice și practice speciale, pe măsura complexității aparte a activității de prevenire și combatere a fenomenului violenței în mediul școlar. În egală măsură este necesar ca „norma de activitate” a acestui personal să fie stabilită în așa fel încât „supraîncărcarea” și volumul excesiv muncă să nu afecteze îndeplinirea de calitate a atribuțiilor legale care revin acestui personal. Potrivit reglementărilor în vigoare, cabinetele de asistență psihopedagogică care funcționează în unități de învățământ preuniversitar „*asigură asistență psihopedagogică unui număr de 800 de elevi*” – Anexa 1 art 1) alin (2) din Regulamentul aprobat prin OMECTS nr 5.555/2011); potrivit alin (2) din același articol, printr-o redactare inconsecventă cu alineatul precedent, cabinetele de asistență psihopedagogică „*funcționează în unitățile de învățământ la care sunt înmatriculați cel puțin 800 de elevi*” (în această redactare, alin 2 anulează practic alin 1 și poate fi interpretat în sensul că un cabinet de asistență psihopedagogică asigură asistență psihopedagogică unui număr oricât mai mare de 800 de elevi. Iar în practică se

³⁰ Richard J Bodine, Donna K. Crawford, *ibidem*

³¹ Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, *ibidem*

³² Un model al reglementării, detaliate și precise, apreciem că poate fi cel al “*condițiilor de ocupare a catedrelor/ posturilor din centrul școlar pentru educație incluzivă*” (Anexa 3 art 23 din Regulamentul aprobat prin OMECTS nr 5.555/2011).

dovedește că chiar aceasta este interpretarea textelor citate³³, în sensul că în unitățile parte în proiect „*norma de activitate a unui profesor consilier școlar*” a fost de 1 profesor consilier școlar la 900 de elevi. În raport cu reglementările și practica arătată considerăm că profesorii consilieri școlari au un volum de muncă cu totul excesiv, raportat pe de o parte la norma didactică de 40 de ore pe săptămână (conform art 262 din Legea nr 1/2011 coroborat cu art 14 din Anexa 1 la Regulamentul aprobat prin OMECTS nr 5.555) iar pe de altă parte cu cele 14 atribuții legale de bază (art 1 lit a-n), respectiv cu cele 6 „*obligații în unitatea de învățământ preuniversitar unde își desfășoară activitatea*” (art 17 lit a-f) – atribuții și obligații care, în majoritatea lor, pot fi considerate de o complexitate peste medie.

Autorii apreciază că un set relevant de bune practici utilizate în soluționarea conflictelor din spațiul școlar poate fi considerat cel prezentat în cadrul analizei realizate la nivelul unităților școlare din rețeaua parte a proiectului de față.³⁴

³³ Luminița Tăsica și Ecaterina Balica, „*Raport: Analiza de context privind violența din unitățile de învățământ din Regiunea București-Ifov*”, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului și Centrul de Resurse Juridice, 2011

³⁴ Luminița Tăsica și Ecaterina Balica, *ibidem*